سرمقاله

در جست‌وجوی تعادل پایدار: نظریه بازی‌ها و آینده توافق

ادامه از صفحه ۱

... خروج از ذهنیت جمع‌صفر به مذاکره‌کنندگان کمک می‌کند تا به‌جای تمرکز بر تحمیل هزینه به طرف مقابل، بر تامین منافع بلندمدت همه بازیگران متمرکز شوند.

۲. شفاف‌سازی سناریوی «برد-برد»

برای رسیدن به نقطه مشترک در مذاکرات، باید به‌روشنی مشخص شود که «برد» از نگاه هر طرف به چه معناست. به زبان نظریه بازی‌ها باید تابع مطلوبیت و پاداش‌های احتمالی برای هر بازیگر را شناسایی کرد. با این حال، در بسیاری از مذاکرات، حتی اهداف داخلی خودمان نیز ممکن است کاملا مشخص نباشد؛ چرا که مذاکره‌کننده در واقع نماینده جریان‌ها، گروه‌ها و منافع متعددی است که هر کدام ترجیحات خاص خود را دارد. هر اندازه مذاکره‌کننده از موانع و منافع متنوع داخلی آگاهتر باشد و بتواند آنها را برای خودش در یک موضع واحد ادغام کند، شفافیت و انسجام موضع وی در میز مذاکره افزایش می‌یابد. برای نمونه، باید آشکار شود که آیا «برد» صرفا دستیابی امنیتی است یا درپی‌گیرنده نفع اقتصادی طولانی‌مدت نیز می‌شود.

۳. حرکت به سوی نتیجه «برد-برد»

حتی اگر دو طرف در امکان وجود یک سناریوی برد-برد اتفاق‌نظر داشته باشند، پیاده‌سازی و دستیابی به آن ساده نیست. نمونه کلاسیک این وضعیت «معمای زندانی» است؛ دو متهم جداگانه مورد بازجویی قرار می‌گیرند و اگر هر دو سکوت کنند، وضعیت‌شان بهتر خواهد بود. با این حال، هر کدام می‌داند در صورت خیانت طرف مقابل، ممکن است به سخت‌ترین مجازات محکوم شود. نتیجه اینکه، نه تنها اعتماد و ابزارهای تضمین، هر دو وسوسه می‌شوند که به دیگری خیانت کنند؛ در حالی که هر دو در مجموع وضعیت بهتری بیابی کنند.

۴. بازی تکرارشونده و انجام گامبه‌گام تعهدات

از دیدگاه نظریه بازی‌ها، یک رخداد را رهاکن‌ها برای خروج از تعادل نامطلوب به سمت سناریوی برد-برد، تکرار بازی و ایجاد چشم‌انداز بلندمدت در روابط میان طرفین است. هنگامی که بازیگران پیش‌بینی کنند در آینده نیز به تعامل با یکدیگر نیاز خواهند داشت، تاثیر رفتار هر یک در نوبه‌های بعدی برای آنها مهم‌تر می‌شود. به عبارت دیگر، در یک تعامل مکرر، بازیگر می‌آموزد که به هر کنش طرف مقابل، واکنش نشان دهد و در نتیجه، رفتار غیرهمکارانه می‌تواند با تنبیه متقابل در نوبه‌های آتی مواجه شود.

نمونه‌های تاریخی از موفقیت این منطق، روند کاهش تسلیحات هسته‌ای میان ایالات‌متحده و اتحاد جماهیر شوروی در دهه ۱۹۸۰ است؛ با وجود بی‌اعتمادی متقابل، دو کشور توافق کردند که اجرای تعهدات به‌صورت مرحله‌ای و متقارن انجام شود. هر طرف گامی برمی‌داشت و طرف مقابل نیز به‌نحوی متناسب پاسخ می‌داد. این سازوکار گامبه‌گام، به‌مرور اعتمادسازی عملی ایجاد کرد و امکان تثبیت یک تعامل همکارانه را فراهم ساخت.

۵. مشاهده‌پذیری و راستی‌آزمایی تعهدات

هر توافقی برای پایدار بودن، نیازمند ابزارهای راستی‌آزمایی است تا احتمال عدول طرفین از تعهدات را کاهش دهد. در تجربه برجام، تعهدات فنی ایران عمدتا قابل سنجش و نظارت‌پذیر بود. اما بخش عمده‌ای از تعهدات آمریکا ماهیت حقوقی داشت که ارزیابی اثربخشی آنها برای ایران دشوارتر بود. همین عدم‌تقارن در مشاهده‌پذیری تعهدات، یکی از چالش‌های مهم در مسیر اجرای کامل توافق بود.

در دور احتمالی جدید مذاکرات می‌توان بر سر تعهدات اقتصادی کمی و سنجش‌پذیر تامل و توافق کرد. برای مثال، مشخص شود آیا طرف مقابل متعهد به سرمایه‌گذاری یا حجمی معین، تسهیل تجارت در سطحی مشخص یا گشایش خطوط اعتباری با ارقام تعیین‌شده خواهد بود. هرچه تعهدات شفاف‌تر، قابل اندازه‌گیری‌تر و گامبه‌گام‌تر باشند، امکان پایدار بودن توافق بالاتر است.

۶. ایجاد منافع بلندمدت

گسترش حوزه‌های همکاری و درآمیختن منافع در حوزه‌های دیگر راه دیگری برای افزایش امکان همکاری طولانی‌مدت است. اگر طراحی توافق به‌گونه‌ای باشد که هر طرف بداند از مسیر تعهد و تداوم همکاری، منافع بیشتری کسب خواهد کرد، انگیزه نقض توافق به‌شدت کاهش می‌یابد. قراردادهای اقتصادی بلندمدت می‌توانند نقشی موثر در این زمینه ایفا کنند. در تجربه برجام، ایران بخش بزرگی از تعهدات خود را به‌صورت فوری و یک‌باره اجرا کرد و امید داشت که در بلندمدت از منافع اقتصادی توافق بهره‌مند شود. اما ایالات‌متحده بخش عمده‌ای از منافع خود را در همان مراحل ابتدایی دریافت کرد و در نتیجه انگیزه‌ای قوی برای ماندن بلندمدت در آن از چارچوب نداشت.

۷. عامل زمان و «صبر» در مذاکره

یکی از مفاهیم کلیدی در نظریه بازی‌ها «فرع تنزیل زمانی» یا همان عامل «صبر و مجله» است. اگر یکی از طرف‌ها بداند طرف دیگر به‌دلیل فشار داخلی یا وضعیت اقتصادی، نیاز فوری به توافق دارد، می‌تواند از این عامل به‌عنوان اهرم فشار استفاده کند. تشخیص به‌موقع اینکه آیا مجله داریم یا خیر و پنهان کردن یا مدیریت سیگنال‌های مجله، بخشی از راهبرد کلان در مذاکرات به‌شمار می‌رود.

برای هر یک از طرفین مذاکره، اگر مذاکره نکردن در زمان حال موجب شود در آینده با مجله بیشتری مذاکرات آینده را شروع کند، شاید ترجیح دهد در آن زمان جوب توافق صورت دهد.

۸. گزینه آلترناتیو

در هر مذاکره‌ای، داشتن گزینه جایگزین (در نظریه مذاکره نزدیک به مفهوم Best Alternative to a Negotiated Agreement است) یا همان آلترناتیو قدرتمند، جایگاه هر طرف را تقویت می‌کند. برای مثال، اگر حکومتی از پشتوانه مردمی قوی برخوردار باشد و در سیاست‌های داخلی، سیاسی و اجتماعی، رضایت عمومی قابل‌قبولی ایجاد کرده باشد، هزینه عدم‌توافق برای آن پایین‌تر خواهد بود؛ چراکه حتی بدون دستاورد دیپلماتیک، از یک پایه اجتماعی محکم در داخل برخوردار است. این به‌معنای تمایل یا مرسله‌گذاری در سناریوی عدم‌توافق نیست؛ بلکه به‌معکس، استحکام موقعیت داخلی - که حامل سیاست‌هایی در جهت تامین رضایت عمومی است - می‌تواند احتمال دستیابی به توافق موفق را افزایش دهد.

۹. تهدید معتبر

نظریه بازی بر مفهوم «تهدید معتبر» تاکید فراوان دارد. تهدید معتبر تهدیدی است که طرف مقابل بداند در صورت تخطی یا عدم‌همراهی، طرف تهدیدکننده واقعا توان و انگیزه اجرای آن را دارد. زمانی که یک طرف به هر دلیل نشان دهد انگیزه‌ای قوی برای عملی کردن تهدیدهایش دارد، این تهدید قدرت بازدارندگی بیشتری پیدا می‌کند. البته در مناسبات بین‌المللی، اغلب وجود تهدید کافی است و نیازی به اجرای آن نیست.

در مقابل، اگر طرفین مرتبا تهدیدهایی اعلام کنند و ولی در عمل هیچ‌گاه آنها را اجرا نکنند، پیام ضمنی به طرف مقابل این خواهد بود که «تهدیدها جدی نیست.» تشتت موضع هم به اعتبار تهدید می‌کاهد. اگر نهادها و قوای همواره تهدیدهای ناسازگار و ناهماهنگ بیان کنند که معمولا هم اجرا نشوند، شناسایی موضع رسمی حکومت را دشوار می‌کند و در بزنگاه اصلی، قدرت بازدارندگی تهدید مؤثر کاهش می‌یابد.

همه این موارد نشان می‌دهد که دستیابی به توافقی پایدار، نه صرفا یک خواست بلکه یک هنر و یک دانش مطالعه‌شده است. نظریه بازی‌ها کمک می‌کند به جای تمرکز صرف بر پیش‌بینی خروجی نهایی، ساختار و مکانیزم‌های موثر بر فرآیند تصمیم‌گیری را بهتر بشناسیم و از این رهگذر، راهکارهایی را برای حل اختلافات یا دست‌کم کاهش تنش‌ها ارائه دهیم.

جواد شعبانی
پژوهشگر دکترای اقتصاد مدرسه اقتصاد لندن
alborz.payam@gmail.com

پیام آشنا از دومین نشست سراسری استانداران گزارش می دهد

تسهیل سرمایه‌گذاری استانی با مجوزهای بی‌نام

پیام آشنا- دومین نشست سراسری استانداران در سال ۱۴۰۴ که با حضور چهره‌های کلیدی دولت از جمله وزیر کشور، رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست، نماینده ویژه رئیس‌جمهور در ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، و همراهی برخی از استانداران منتخب برگزار شد، به صحنه‌ای برای تبیین راهبردهای دولت در مواجهه با چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بدل شد. در این نشست، چهار محور کلان شامل تحقق شعار سال، ساماندهی اتباع خارجی، مقابله با نازترازی انرژی و توسعه زیرساخت‌های آموزشی مورد تاکید قرار گرفت.

اقتصاد در کانون تصمیم‌سازی

اسکندر مومنی، وزیر کشور، با رویکردی اجرایی به مسئله سرمایه‌گذاری پرداخت و اعلام کرد مجوزهای بی‌نام سرمایه‌گذاری در استان‌ها با هدف تسهیل فرآیندهای اداری صادر شده‌اند. او با تأکید بر فراهم کردن شرایطی که سرمایه‌گذاد ذغدغه‌ای جز تولید نداشته باشد، از اختصاص یک روز خاص در هفته برای گفت‌وگوی مستقیم سرمایه‌گذاران با استانداران خبر داد. ارائه فرم‌های ماهانه گزارش پیشرفت پروژه‌های نیمه‌تمام، بازفعال‌سازی بنگاه‌های راکد و جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، بخشی از سازوکارهای نوین دولت برای مدیریت منابع و جذب سرمایه عنوان شد.

مبارزه ساختاری با قاچاق: از تحلیل تا اقدام

حضور رشیدیان، نماینده ویژه رئیس‌جمهور در ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، وجه دیگری از رویکرد دولت به مقوله حکمرانی را نشان داد. او با ارائه برآوردی از حجم سالانه قاچاق معادل ۳۰ میلیارد دلار، از برنامه‌ریزی برای کاهش سالانه ۱۵ درصدی این پدیده خبر داد؛ هدفی که در راستای برنامه هفتم توسعه تعریف شده است. استفاده از ظرفیت‌های دانشگاهی، تقویت زیرساخت‌های تجاری قانون‌مند و تمرکز بر مبارزه با بانددهای سازمان‌یافته قاچاق از دیگر محورهای مطرح‌شده توسط وی بود.

تغییر اقلیم؛ زنگ خطر برای زیست‌بوم ایران

در بخش محیط زیستی، شینا انصاری، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست، تصویری نگران‌کننده از روند تغییرات اقلیمی در کشور ترسیم کرد. افزایش ۲.۵ درجه‌ای دمای میانگین کشور طی پنج سال گذشته، کاهش ۱۳ درصدی بارندگی بلندمدت و افت ۲۷ میلیارد مترمکعبی منابع آب تجدیدپذیر، هشداری جدی نسبت به پیامدهای اقلیمی است که اکنون ۶۶ درصد تالاب‌های کشور را به کانون‌های گردوغبار بدل کرده و ۳۰ استان را در گیر فرونشست زمین کرده است.

چالش اتباع خارجی و ضرورت مدیریت مهاجرت

وزیر کشور همچنین به موضوع اتباع غیرمجاز پرداخت و از بازگرداندن بیش از یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر در سال گذشته خبر داد. وی ضمن تأکید بر محدود بودن ظرفیت کشور در پذیرش مهاجران، خواستار تصویب سریع سند قانونی ساماندهی اتباع شد. این موضوع در پیوندی مستقیم با امنیت اجتماعی و مدیریت منابع کشور قرار دارد.

آینده‌نگری در حوزه آموزش و انرژی

در ادامه نشست، بر توسعه فضای آموزشی از طریق مشارکت استانداران و آموزش و پرورش و نیز تکمیل پروژه‌های مدرسه‌سازی تأکید شد. از سوی دیگر، با هدف کاهش نازترازی انرژی، اختصاص زمین برای احداث نیروگاه‌های خورشیدی در استان‌ها، گامی عملیاتی در مسیر بهره‌گیری از انرژی‌های تجدیدپذیر ارزیابی شد. پروژه انتقال آب از خلیج فارس به اصفهان نیز به عنوان نمونه‌ای از طرح‌های راهبردی در حوزه منابع آبی مورد توجه قرار گرفت.

نشست دوم سراسری استانداران، بیش از آن‌که صرفاً محلی برای ارائه گزارش عملکرد باشد، تبلور نوعی رویکرد تلفیقی و مسئله‌محور در حکمرانی بود. همگرایی سه‌گانه در مدیریت بحران‌های اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی، در کنار بازتعریف نقش استانداران به عنوان فرماندهان میدانی توسعه، نویدبخش تحولی در سیاست‌گذاری منطقه‌ای و تعامل میان دولت مرکزی و استان‌هاست.

سردار هداوند خبر داد

دستگیری کلاهبردار متواری ۱۰۰ میلیارد ریالی در البرز

فرمانده انتظامی البرز از دستگیری یک متهم که با استفاده از اوراق جعلی ۱۰۰ میلیارد ریال کلاهبرداری کرده بود، خبر داد.

به گزارش پیام آشنا، سردار حمید هداوند اظهار کرد: ماموران انتظامی شهرستان طالقان فردی را که به اتهام استفاده از اوراق جعلی برای املاک این شهرستان به ارزش حدود ۱۰۰ میلیارد ریال تحت تعقیب کیفری قرار داشت و مدت یک سال مخفی شده بود را شناسایی کردند.

وی افزود: ماموران با اقدامات اطلاعاتی و تلاش شبانه روزی مخفیگاه متهم را در یکی از استان های همجوار شناسایی و پس از انجام هماهنگی های لازم و دریافت نیابت قضایی وی را در یک عملیات غافلگیرانه دستگیر و با تشکیل پرونده و معرفی به مرجع قضایی روانه زندان کردند.

هداوند گفت:پلیس در برخورد با مجرمان و مخلان نظم و امنیت از هیچ تلاشی فروگذار نخواهد کرد و از مردم هم انتظار داریم تا ضمن همکاری با پلیس در صورت اطلاع از هرگونه موارد مشکوک بلافاصله مراتب را از طریق پل ارتباطی ۱۱۰ به پلیس اطلاع دهند.

عضو کمیسیون انرژی مجلس مطرح کرد

تاثیر تغییر ساعت رسمی در حل مشکل نازترازی انرژی

یکی از اعضای کمیسیون انرژی مجلس شورای اسلامی تغییر ساعت رسمی را یکی از راه‌های حل مشکل نازترازی انرژی در کشور عنوان کرد و گفت: هر گامی که برای برطرف کردن وضعیت نازترازی انرژی در کشور برداشته شود، مثبت است و از نظر من نیز تغییر ساعت رسمی گرچه تاثیرات بسیار کمی در زمینه رفع نازترازی برق دارد، اما اقدام مثبتی تلقی می‌شود.

به گزارش پیام آشنا به نقل از ایسنا؛ امید کرمیان با اشاره به مصوبه هیئت وزیران درباره ارائه لایحه‌ای تغییر ساعت رسمی کشور و همچنین طرح برخی درخواست‌ها از سوی بخش‌های خصوصی در این زمینه عنوان کرد: گرچه در دوره قبلی مجلس قانون نسخ قانون تغییر ساعت رسمی کشور به تصویب نمایندگان مجلس رسید اما با توجه به اینکه اجرا بحث نازترازی‌های انرژی پیش آمده است، این تغییر ساعت می‌تواند کمکی به حل نازترازی انرژی داشته باشد.

وی در عین حال تاکید کرد: تغییر ساعت رسمی و ساعت کاری ادارات در کاهش مصرف انرژی تاثیرگذار این تاثیرات بسیار زیاد نیست و باید در حوزه‌های دیگر نظیر مدیریت بهینه مصرف، افزایش تولید و ذخیره سازی انرژی و مواردی از این دست به دنبال راهکارهایی برای خروج از وضعیت نازترازی در انرژی باشیم.

این نماینده مجلس همچنین درباره درخواست بخش خصوصی برای اجرای طرح ساعت تابستانی جهت کاهش قطعی برق صنایع اظهار کرد:با توجه به این‌که امسال از سوی مقام معظم رهبری به نام سال سرمایه‌گذاری برای تولید نام‌گذاری شده است، باید از کسانی که در گذشته در عرصه تولید سرمایه گذاری کردند و همچنین کسانی که قصد سرمایه گذاری در این زمینه را دارند حمایت‌های لازم صورت بگیرد و دولت گوشه چشمی به آنها داشته باشد.

وی در پایان دریاسخ به اینکه از نظر جتلعبالی آیا تغییر ساعت رسمی کشور با هدف برطرف کردن نازترازی انرژی اقدامی متعلق است؟ تاکید کرد: هر گامی که برای برطرف کردن وضعیت نازترازی انرژی در کشور برداشته شود، مثبت است و از نظر من نیز تغییر ساعت رسمی گرچه تاثیرات بسیار کمی در زمینه رفع نازترازی برق دارد، اما اقدام مثبتی تلقی می‌شود.

به گزارش ایسنا دهم اردیبهشت ماه ۱۴۰۱ با رای نمایندگان مجلس شورای اسلامی، قانون تغییر ساعت رسمی کشور نسخ شد و اجرای ساعت تابستانی در ایران متوقف شد. پیش از این ساعت رسمی کشور هر سال در ساعت ۲۴ روز اول فروردین‌ماه یک ساعت جلو کشیده و در ساعت ۲۴ روز سی‌ام شهریورماه به حال سابق برگردانده می‌شد اما با تصمیم نمایندگان مجلس الان سه سال است که ساعت تابستانی در کشور اجرا نمی‌شود. متتقدان قانون نسخ قانون تغییر ساعت رسمی کشور «افزایش مصرف انرژی در ساعات اوج»، «کاهش بهره‌وری» و «تحمیل هزینه‌های اضافی بر کشور» را از نتایج حذف تغییر ساعت رسمی کشور عنوان کرده‌اند.

طی روزها و هفته‌های گذشته درخواست‌هایی از سوی برخی از فعالان بخش خصوصی در خصوص «بازگشت قانون تغییر ساعت کشور» مطرح شد. همچنین هیئت وزیران در جلسه‌ی روز چهارشنبه ۲۰ فروردین خود که به ریاست رئیس جمهوری بر گزار شد، لایحه‌ی دو فوریتی واگذاری اختیار تعیین ساعت رسمی کشور به دولت را به تصویب رساندند.

غزه؛ جایی که صدای رنج به گوش جهانیان نمی‌رسد

اختصاصی پیام آشنا- وضعیت غزه، همچنان به‌عنوان یکی از کانون‌های بحران‌های جهانی در حوزه امنیت و سیاست بین‌الملل باقی مانده است. در حالی که رژیم صهیونیستی به‌طور مداوم درگیر عملیات‌های نظامی در این منطقه است، نیروهای مقاومت فلسطینی به‌ویژه گروه حماس، با اجرای عملیات‌ها و عملیات‌های هدفمند، به شدت به نیروهای اشغالگر ضربه می‌زنند. حادثه امنیتی اخیر در غزه نشان‌دهنده‌ی تهدیدهای روزافزون برای نظامیان رژیم صهیونیستی و ناکامی‌های پی‌درپی ارتش اسرائیل در دستیابی به اهداف خود در این جنگ است.

بحران امنیتی برای نظامیان اسرائیلی

منابع خبری رژیم صهیونیستی از وقوع یک حادثه امنیتی جدی در نوار غزه برای نظامیان این رژیم خبر می‌دهند. این حادثه که به‌ویژه با کمین‌های مرکب نیروهای مقاومت در مناطق مختلف غزه همراه بوده است، موجب کشته و زخمی شدن چندین نفر از نظامیان اسرائیلی شده است. عملیات اخیر حماس در منطقه بیت حانون که به‌طور خاص شامل حمله به یک خودروی نظامی اسرائیلی با استفاده از موشک ضدزره بود، به‌ویژه مورد توجه قرار گرفته است.

چنین حملاتی نشان‌دهنده توانایی بالای نیروهای مقاومت در طراحی و اجرای عملیات‌های پیچیده است که نه‌تنها ارتش اسرائیل را غافلگیر می‌کند بلکه نشان‌دهنده استمرار استراتژی موفق آن‌ها در مقابله با اشغالگران است.

تحولات میدان جنگ؛ شکست‌های اسرائیل در غزه

ژنرال بازنشسته ارتش رژیم صهیونیستی، اسحاق بریک، اخیراً به انتقاد از عملکرد ارتش اسرائیل در غزه پرداخته و اعلام کرده است که ارتش نتوانسته به هیچ‌یک از اهداف جنگی خود دست یابد. او تصریح کرد که ارتش اسرائیل هیچ‌گاه قادر به شکست حماس یا از بین بردن تهدیدات آن نبوده است. بریک همچنین از ناکامی ارتش در نابودی شبکه‌های تونلی حماس و عدم توانایی در تشکیل یک دولت نظامی جایگزین در غزه سخن گفته است.

این نقدها نشان‌دهنده شکاف عمیق میان وعده‌های دولت اسرائیل و واقعیت‌های میدانی است. ارتش اسرائیل که با هزینه‌های مالی هنگفتی به‌ویژه در حدود ۳ میلیارد دلار، تلاش کرده است جنگ را از سر گیرد، به‌نظر نمی‌رسد که قادر به دستیابی به پیروزی‌های چشمگیر باشد.

جنایات جنگی و واکنش‌های جهانی

در کنار تحولات میدانی، بحران‌های انسانی در غزه نیز شدت گرفته است. حملات نیروهای اسرائیلی به غیرنظامیان و امدادگران، جنایات جنگی جدیدی را رقم زده است. اخیراً، حماس به اعدام ۱۵ امدادگر فلسطینی در رفح واکنش نشان داده و آن را نتیجه جنایت برنامه‌ریزی‌شده ارتش اسرائیل دانسته است. چنین اقداماتی نه‌تنها به شدت از سوی فلسطینی‌ها محکوم شده، بلکه سازمان‌های بین‌المللی نیز از آن به‌عنوان نقض جدی حقوق بشر یاد کرده‌اند.

سیاست‌های رسانه‌ای و سانسور

علاوه بر تحولات میدانی و انسانی، جنگ روایت‌ها در عرصه دیجیتال نیز «جنگ بی‌انگیز» شده است. در دنیای دیجیتال امروز، رسانه‌های اجتماعی نقش کلیدی در شکل‌دهی به افکار عمومی ایفا می‌کنند. اما شاهدیم که شرکت‌های بزرگ فناوری مانند متا (فیسبوک و اینستاگرام) در بسیاری از موارد به درخواست‌های دولت اسرائیل، محتوای مربوط به فلسطین را حذف یا محدود می‌کنند. این اقدام که تحت عنوان «معیار الگوریتمی» شناخته می‌شود، نه‌تنها در سطح رسانه‌های اجتماعی بلکه در سطح جهانی نگرانی‌هایی را در باره آزادی بیان و عدالت رسانه‌ای به وجود آورده است.

بر اساس گزارش‌ها، متا بیش از ۹۰ هزار پست حامی فلسطین را حذف کرده است. این سیاست‌ها به‌ویژه در جریان جنگ ۲۰۲۳ غزه شدت گرفته‌اند و تأثیرات منفی بر روایت‌های فلسطینی‌ها و حقوق بشر در جهان داشته‌اند.

در نهایت، بحران غزه به یک میدان جنگ پیچیده و چندجانبه تبدیل شده است. از یک‌سو، رژیم صهیونیستی در تلاش است تا از طریق اقدامات نظامی و هزینه‌های مالی سنگین، مقاومت فلسطینی‌ها را سرکوب کند. اما از سوی دیگر، حماس و دیگر گروه‌های مقاومت همچنان با انجام عملیات‌های پیچیده و مبتنی بر استراتژی‌های منحصرفرد، مقابله می‌کنند. بنظر می‌رسد که این جنگ به‌ویژه با تشدید بحران‌های انسانی و رسانه‌ای، نمی‌تواند به سادگی پایان یابد و به تحولات جدیدی در عرصه جهانی منجر خواهد شد.

یادداشت

۱۰ نکته کلیدی در بازتاب رسانه‌ای مذاکرات

در قضای پیچیده و پرچالش روابط بین‌الملل، مذاکرات به عنوان ابزاری حیاتی برای پیشبرد منافع ملی و کاهش تنش‌ها عمل می‌کند. با این حال موفقیت در این عرصه مستلزم درک واقعیت‌های دیپلماتیک، دوری از احساسات زودگذر و اتخاذ راهبردهای هوشمندانه مبتنی بر منافع بلندمدت کشور است. یادداشت حاضر با هدف تبیین ۱۰ نکته کلیدی در امکانی صحیح مذاکرات برای رسانه‌ها و افکار عمومی نگاشته شده تا با شفاف‌سازی اصول مذاکره از تحریف‌های احتمالی جلوگیری کند و زمینه‌ساز درکی واقع‌بینانه از فرایند دیپلماتیک شود. در این مسیر، علاوه بر تاکید بر اصولی مانند وحدت ملی، انعطاف‌پذیری و تبیین اهداف، به نقش رسانه‌ها در شکل‌دهی به روایت مذاکرات و ضرورت دیپلماسی چندجانبه نیز پرداخته شده است.

۱. مذاکره به خودی خود بد یا خوب نیست؛ مذاکره به عنوان یک ابزار دیپلماتیک می‌تواند برای پیشبرد اهداف ملی استفاده شود. اگر هنگ‌گذاری مشخص و متناسب با منافع ملی باشد، مذاکره می‌تواند منجر به دستیابی به توافقاتی مفید شود. در عین حال، بدون دقت و برنامه‌ریزی، ممکن است به نتایجی ناکارآمد یا حتی زیان‌آور منتهی شود. مهم این است که مذاکره را نه به عنوان نشانه‌ای از ضعف، بلکه به عنوان وسیله‌ای برای حل اختلافات و پیشبرد منافع تلقی کنیم.

۲. ضمیمه دانمی در توافقات بین‌المللی وجود ندارد؛ توافقات بین‌المللی براساس ارائه سیاسی طرفین اجرایی می‌شوند و ضمانت اجرایی مدلوم ندارند. اصل مهم بر این واقعیت تأکید می‌کند که کشورها باید پیش‌بینی‌های لازم برای حمایت از منافع خود را در متن توافق‌ها بگنجانند. ازجمله جریمه‌ها و سازوکارهای بازدارنده برای تخلفات احتمالی طرف مقابل.

به منظور اطمینان از اجرای توافق می‌توان شرایط نادیده گرفتن بخشی یا همه توافق را از سوی هر طرف در توافق پیش‌بینی کرد و برای آن مجازات یا جریمه قابل تحقق در نظر گرفت و یا براساس مدل گامبه‌گام در اجرای تعهدات پیش رفت، به‌طوری که هر مرحله از تعهدات اجرا شد سرانغ اجرای مرحله بعد رفت.

۳. اعتماد در روابط بین‌الملل معنا ندارد؛ کشورها در تعاملات بین‌المللی براساس منافع ملی خود عمل می‌کنند. اعتماد شخصی یا احساسی در چنین چارچوبی بی‌معناست. مذاکره نه برای ایجاد اعتماد، بلکه برای تنظیم شرایط و یافتن راه‌حل‌های دیپلماتیک است. بنابراین، حتی با کشورهایی که به آن‌ها اعتماد نداریم نیز می‌توان و باید مذاکره کرد تا از بروز تنش‌ها جلوگیری شود. آنچه ما باید رعایت کنیم اعتماد به مذاکره‌کننده خودمان است؛ و باید به پشتیبانی همه مردم متکی باشد. حتی کسانی که به مذاکرات اعتقادی ندارند، برای بیشبرد منافع کشور باید از مذاکره‌کنندهای که از سوی نهادهای قانونی کشور از جمله شورای عالی امنیت ملی مذاکره را پیش می‌برد، حمایت کنند. باید توجه داشت در روابط بین‌الملل قوانین به‌شدت نامعادله و به‌مثابه قید قدرت‌ها تنظیم شده است اما این نباید عاملی باشد برای اینکه وارد مذاکرات نشویم، زیرا می‌توان با تقویت دانش‌های مذاکراتی و به کارگیری دیپلماتهای حرفه‌ای، کارباد و دلسوز کشور و مردم اطمینان پیدا کنیم متناسب با امکانات و مقدورات به بهبوری مذاکراتی در نقطه اینیمم دست پیدا کنیم.

۴. مذاکرات به تنهایی مشکلات اقتصادی را حل نمی‌کند؛ مشکلات اقتصادی اغلب ساختاری و درون‌زا بوده و راحل آن‌ها نیازمند اصلاحات اقتصادی بنیادین است. مذاکرات می‌توانند شرایط مساعدی را مانند رفع تحریم‌ها فراهم کنند اما به تنهایی نمی‌توانند ریشه مشکلات اقتصادی را از بین ببرند. تمرکز بر توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و بهره‌وری داخلی، کلید اصلی حل این مسائل است.

۵. گرو تن سفره مردم به مذاکرات مرا ندارد؛ اقتصاد تا حدی تحت تأثیر انتظارات عمومی از نتایج مذاکرات قرار دارد. اما نباید این امر به تصورات غیرواقعی و وابستگی کامل اقتصادی به مذاکرات منجر شود. پیشرفت اقتصادی باید براساس تولید داخلی، بهینه‌سازی منابع و مدیریت انتظارات عمومی شکل گیرد. بنابراین کسی عمدا تعلیت اقتصادی مردم را به نتایج مذاکره مرتبط نمی‌کند بلکه در همه اقتصادهای جهان انتظارات عمومی در جو روانی بازار تا حدودی بر تعیین قیمت‌ها تأثیر دارد. همچنان که وقتی در کشورهای تنش‌خیز جنگ یا بحرانی به وجود می‌آید موجب افزایش قیمت نفت می‌شود.

۶. روابط خارجی ایران و مذاکرات با سایر کشورها را باید از جنگ‌گرایی دور کرد. استفاده نکردن از مذاکرات به عنوان ابزار رقابت جنابی یک اصل ضروری است. زیرا اینکه جناحی به مسائل بین‌المللی می‌تواند توان دیپلماسی کشور را تضعیف کند. اختلافات داخلی و رقابت‌های جناحی نباید بر سیاست خارجی و مذاکرات تأثیر منفی بگذارد. در عوض، باید با درک واقعیت‌های نظام بین‌الملل و براساس منافع ملی حرکت کرد.

۷. شفافیت در ارتباطات برای جلوگیری از سوءتفاهم‌ها، شفافیت در انتقال اطلاعات و اهداف مذاکره بسیار حیاتی است. هر گونه ایجاد ابهام در روند مذاکرات می‌تواند به کاهش اعتماد یا تأکار آمدی مذاکرات منجر شود. تقویت دیپلماسی عمومی و به‌ویژه دیپلماسی رسانه‌ای علاوه بر دیپلماسی رسمی کشور، به عنوان بال دوم پرنده مذاکرات عمل می‌کند و در شکل دادن به موقعیت مذاکرات نقش اساسی دارد.

۸. تبیین دقیق اهداف مذاکرات برای مذاکره‌کنندگان و مردم بیش از ورود به مذاکره. تعیین اهداف مشخص و واقع‌گرایانه برای افکار عمومی داخل و خارج کشور ضروری است. این کار به مذاکره‌کننده کمک می‌کند با اطمینان بیشتری پای به میدان مذاکره بگذارد. وقتی اولویت‌های مذاکراتی برای او و مردم روشن باشد می‌تواند به سمت توافقی حرکت کند که بیشترین منافع ممکن را برای کشور داشته باشد. همچنین از زیر سؤال بردن زحمات دیپلماتها در قالب اتهام سازش کاری، وابستگی و... در میان مردم جلوگیری می‌شود.

۹. آمادگی برای سازگاری مذاکراتی در مذاکرات بین‌المللی، انعطاف‌پذیری و آمادگی برای تعدیل رویکردها براساس پیشرفت‌ها و شرایط جدید، از اهمیت بالایی برخوردار است. این اصل کمک می‌کند مذاکرات به بن‌بست نرسد. قرار نیست ایران هرچه طرف مقابل در رسانه‌های خود مطرح می‌کند بپذیرد؛ همچنان که قرار نیست طرف مقابل هم با هرچه ایران می‌خواهد، موافقت کند. مذاکراتی موفق است که دو طرف به خطوط قرمز یکدیگر احترام بگذارند و با رعایت منافع متقابل، به سمت هم‌برای رسیدن به توافق مشترک حرکت کنند.

۱۰. به رسمیت شناختن قواعد و ژُرمهای بین‌المللی در مذاکرات: توجه به قواعد و هنجارهای شناخته‌شده جهانی نزد طرف مقابل به هیچ وجه نشانه ضعف یا وادادگی محسوب نمی‌شود بلکه برعکس، نشانه شناخت قواعد و مقررات بین‌المللی بـوده و رعایت آن‌ها به‌ویژه آن‌هایی که با قرهنگ و ارزش‌های ایران در تعارض نیست، به کاهش تنش‌ها کمک می‌کند این اصل به برقراری ارتباط موثرتر و یافتن نقاط مشترک منجر می‌شود.

نتیجه:

مذاکرات بین‌المللی، به‌ویژه برای کشوری مانند ایران که در معرض تحریم‌ها و تهدیدهای خارجی است، نیازمند برنامه‌ریزی دقیق، مدیریت انتظارات عمومی و هماهنگی میان نهادهای داخلی است. آنچه در این یادداشت به آن اشاره شد، چارچوبی کاربردی برای عبور از چالش‌های پیش رو است؛ از پرهیز از جنگ‌گرایی تا شفافیت در انتقال پیام‌ها با این حال، برای ارتقای اثربخشی مذاکرات، پیشنهاد می‌شود به این موارد نیز توجه شود: ۱- رسانه‌ها با پرهیز از بزرگنمایی یا تحریف، روایتی متعادل از مذاکرات ارائه دهند تا افکار عمومی در دام انتظارات غیرواقعی نیفتد.

۲- دیپلماسی چندجانبه و ائتلاف‌سازی با کشورهای همسو، اهرم‌های ایران را در میز مذاکره تقویت کند.

۳- مدیریت بحران‌های احتمالی با طراحی سناریوهای جایگزین (مانند تقویت اقتصاد مقاومتی) برای روزهای بساماذکره.

۴- به‌کارگیری قضای مجازی برای تقویت روایت ملی و مقابله با جنگ روانی دشمنان.

در نهایت، موفقیت مذاکرات در گـرو وحدت داخلی، انعطاف‌پذیری هوشمندانه و تمرکز بر منافع ملی است. رسانه‌ها به عنوان حلقه واسط میان دیپلماسـی و مردم، مسئولیتی سنگین در امکانی درست این فرایند دارند تا زمینه برای حمایت آگاهانه فراهم شود.

حسن بهشتی‌پور
کارشناس مسائل بین‌الملل

اهدای خون، اهدای زندگی